

22 mei 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Ad en boete op langstuderen - en nog wat...

1 Inleiding

Zo, het witte ei is gelegd door de vier partijen. Iedereen die het onder ogen krijgt moet er iets van kunnen bakken, tenminste, dat wordt met veel of minder enthousiasme gedaan. Als het gaat om hetgeen over 'het onderwijs' aan de onderhandelingstafel is geserveerd, kan worden gesteld dat er een aantal uitspraken wordt gedaan die voor de komende maanden ongetwijfeld voer voor harde acties bij allerlei doelgroepen zullen zijn.

De beoogde maatregelen met betrekking tot de internationale aspecten van het hoger onderwijs zijn in lijn met hetgeen in de Wet Internationalisering in Balans, maar gaan nog een aantal stappen verder. Er wordt al gesteld dat veel argumenten die door de universiteiten zijn aangevoerd, als niet relevant zullen worden meegenomen ('Limburg is gewoon een deel van Nederland en geen gebied waar allemaal buitenlandse studenten moeten gaan studeren op onze kosten, als het ook in hun eigen land en regio kan...') en in samenhang daarmee worden al bezuinigingen ingeboekt. Alleen wat bijdraagt aan de economie in de tekort-sectoren mag kennelijk leiden tot studiemigratie ('en als ze hier gaan werken, is het een indirecte vorm van arbeidsmigratie...'). Het zijn politieke argumenten en daar moeten de CvB's het mee gaan doen.

Natuurlijk zal de soep niet altijd zo heet worden opgediend als die in de formatiekeuken is bereid, maar er zullen daarvoor zeker stevige gevechten door managers, juristen en experts op het gebied van de wet- en regelgeving moeten worden gevoerd.

In deze nieuwsbrief pakken we, met het oog op de positie van de Ad-opleidingen, de meest opvallende passage mee uit het programmakkoord, namelijk over de weer van stal gehaalde 'langstudeerboete'. Misschien dat bij de uitwerking van dit plan de (opvallend) ontbrekende details nog boven water gaan komen, maar dat merkt de onderwijsgemeenschap dan wel.

- 1 Inleiding
- 2 Langstudeerboete
 - 2.1 Via de bekostiging
 - 2.2 Inzetten van 'flexstuderen', maar...
 - 2.3 Alleen voltijd... en dual dan?
 - 2.4 Deeltijd
 - 2.5 Schuldvraag bij vertraging
- 3 De Ad-opleiding dan maar...
 - 3.1 Ad-langstudeerder?
 - 3.2 Dus: allemaal naar de Ad...
 - 3.3 Leerroute: Ad → werken → B
- 4 Kortom en dus...

3 Langstudeerboete

Het gaat om de volgende passage in het programmakkoord:

Verhogen collegegeld langstudeerders (via lagere bekostiging). Het collegegeld wordt met 3.000 euro verhoogd voor voltijdstudenten die langer dan 1 jaar uitlopen in de bachelor- of masterfase. Instellingen krijgen per langstudeerder 3.000 euro minder Rijksbekostiging. De budgettaire opbrengst gaat uit van invoering in het studiejaar 2026/2027

Als we ervan uitgaan dat hier lang, scherp en diepgravend over is nagedacht, en dat moeten we maar aannemen, is de formulering met bepaalde criteria toch wel opmerkelijk. Op een rijtje.

3.1 Via de bekostiging

De instellingen worden vanaf 2026 gekort met een bedrag van 3000 euro (en dan zeker ook aangepast aan de inflatie...) per langstudeerder. Die persoon moet meer gaan betalen, zijnde dat bedrag. Men zal als instelling de financiële consequenties moeten gaan doorberekenen zoals wat dit betekent voor degenen die bijvoorbeeld door snel af te studeren geld teruggestort kunnen krijgen. Ook dient misschien te worden gekeken naar het instellingscollegegeld en de hoogte ervan.

2.2 Inzetten van 'flexstuderende', maar...

Een interessante optie is dat in dit kader het 'flexstuderende' wordt ingevoerd. Iemand die de nominale studieduur overschrijdt, zou de opleiding kunnen om de nog resterende onderwijseenheden te plannen met het betalen voor het aantal studiepunten. Maar ja, de overheid houdt voor die student wel 3000 euro in, terwijl de opbrengst maar een deel ervan is – naar rato ervan. Tenminste, als die 3000 euro sowieso als voltijd moet worden betaald na inschrijving, los van hetgeen wordt 'afgenomen' in dat jaar – dus dat het een 'lump-sum-boete' is.

En stel dat een student nog twee jaren gaat flexen... Dan is er in het ergste geval 6000 euro minder aan inkomsten vanuit de overheid en loopt het verlies toch stevig op. Punt van aandacht derhalve van de regeling die in elkaar wordt gestoken.

2.3 Alleen voltijd... en dual dan?

De maatregel is dus gericht op studenten die voltijds studeren. Dat is opmerkelijk aangezien duale studenten onder het gelijke formele regime vallen. Zij worden gezien als degenen die 'voltijds' onderwijs volgen en beroepsuitoefening combineren en daarom studiefinanciering krijgen. Ze betalen normaal gesproken ook het wettelijk collegegeld.

Dus, waarom niet een aantal voltijdse opleidingen omkatten naar duale opleidingen? Dat kan heel simpel nl. door minimaal één onderwijseenheid op te nemen binnen de component 'beroepsuitoefening'. Er staat nergens in de wet wat het minimum aantal studiepunten voor die component moet zijn en in welke fases van de opleiding ze zich dienen te bevinden.

2.4 Deeltijd

Dan is er ook nog 'deeltijd'. Het gaat daarbij vooral om opleidingen voor werkenden (volwassenen) en die mogen kennelijk wel uitlopen zonder consequenties voor het collegegeld. Dat bedrag mag nu overigens lager zijn, ter bepaling van het CvB.

Maar wat let een student die bijvoorbeeld na vier of vijf jaren in de bacheloropleiding nog aan het studeren is, om zich te laten inschrijven als deeltijder. Aangezien de wet nergens verbiedt dat deze student overdag mag (blijven) studeren en omdat de studiefinanciering toch al is afgelopen, kan wellicht die 3000 euro worden ontlopen. Of kijkt OCW straks naar het studieverleden en wordt op basis daarvan deze aanpak toch ingezet? We gaan het zien.

2.5 Schuldvraag bij vertraging

Uiteraard lopen de studentenorganisaties zich al volledig warm als het gaat de vraag wat er gebeurt als een student 'gerechtvaardigd en aantoonbaar' buiten zijn of haar schuld in deze situatie terecht komt. Dat kan door deelname aan formele commissies zijn, vanwege ziekte of door het onjuist handelen van de opleiding als het gaat om de planning. Dat hoeft niet altijd door mismanagement te gebeuren. Een student wil misschien best sneller afstuderen maar het kan zijn dat bijvoorbeeld stages, projecten en afstudeeropdrachten niet altijd zijn in te plannen, en dan moeten onvoorzien zaken doorgeschoven worden.

We nemen aan dat er – als dit idee concreet wordt omgezet in regelgeving – een verdere uitwerking zal plaatsvinden. Maar kennelijk is het idee toch bij de regeringspartijen dat er meer stokken achter de collegegeuren moeten worden gezet door instellingen om studenten ermee op te porren en op te jagen. Hoewel, het gebruikte argument is meer economisch ingestoken nl. dat jongeren sneller op de arbeidsmarkt zullen arriveren, in deze tijd van schaarste aan arbeidskrachten in allerlei sectoren. En dan zijn er wellicht ook minder werkenden uit het buitenland nodig, is kennelijk ook een gedachte. Maar dat geldt slechts voor een paar jaren, dat soort effecten. Dus ja, wat dan?

3 De Ad-opleiding dan maar...

Dan komen we bij het meeste interessante aspect. Men heeft het over de Bachelor en de Master, dus kennelijk denkt men vooral aan de universiteiten. De Associate degree wordt derhalve niet in dit voornemen meegenomen. Dit kan bewust zijn gebeurd, al wagen we dit te betwijfelen. Maar het

is nu zo dat in het hbo iedereen vier jaar bekostigd wordt (en studiefinanciering ontvangt), ongeacht of er aan een Ad- dan wel een Bacheloropleiding wordt begonnen. Een student mag gerust drie of zelfs vier jaren over de Ad doen, al is dat natuurlijk niet aan te raden. Maar de hogeschool zal niet klagen omdat dit alle jaren gewoon geld oplevert. Alleen bij het doorstromen naar de bacheloropleiding wordt het probleem wel duidelijk aangezien deze student dan eigenlijk niet meer kostendekkend staat ingeschreven, los van een eventuele diplomabonus.

3.1 Ad-langstudeerder?

Anders gezegd, de voltijdse Ad-student die uit de nominale studietijd loopt, wordt nooit op basis van dit voornemen in het programmakkoord een langstudeerder. Uiteraard kan dit nog worden veranderen maar dan zal de WHW op een behoorlijk groot aantal punten dienen te worden aangepast om dit ook formeel waar te kunnen maken – dus dat het vierde jaar van inschrijving als Ad'er ook een boete van 3000 euro inhoudt.

Ongetwijfeld zullen echter wel altijd de voltijdse Ad-jaren gaan meetellen als de betrokkene doorstroomt naar een aanvullend voltijds bachelorprogramma. Maar ja, wat let men om dan als deeltijder of duale student verder te gaan? Er staat in de wet niets over de lengte, vormgeving en omvang van de leerroute Ad-Bachelor en hoe een en ander wordt verdeeld.

3.2 Dus: allemaal naar de Ad...

Het lijkt er dus op dat het hbo kan gaan werken aan een vorm van strategisch handelen. Dat kan door zoveel mogelijk voltijdse routes te gaan aanbieden die via de Ad naar de Bachelor lopen. Uiteraard geldt dit voor doelgroepen die al zonder meer zijn gebaat bij een aanpak waarbij de eerste hbo-stap het behalen van de Ad is. Denk aan de mbo'ers en ook de praktisch ingestelde havisten.

3.3 Leerroute: Ad → werken → B

Vervolgens kan meer worden gedaan aan de scenario's waarbij Ad-afgestudeerden aan het werk gaan en na een aantal jaren – in contact met een hogeschool – terugkeren om in een duale of deeltijdse vorm de bachelorgraad te behalen. Door in die tussenliggende jaren allerlei relevante certificaten en microcredentials te verwerven en relevante werkervaring op te doen, moet het haalbaar zijn om dat aanvullende bachelorprogramma in een jaar aan te bieden. Er kan een jaar aan vrijstellingen worden verleend. Op die wijze wordt dan sowieso de kans om langstudeerder te worden in het hbo een stuk kleiner.

4 Kortom en dus...

Het is dus nog maar een aspect van een akkoord en nog geen werkelijkheid, de boete op het volgens deze partij te lang doorbrengen met een studie. Of anders gezegd, de wil is er om ook een vorm van profijtbeginsel in te voeren dan wel door het meer laten betalen voor de laatste loodjes van een opleiding – want zoals al eerder gemeld staan er in het vijfde of zesde jaar meestal geen 60 studiepunten meer in het rooster van een student (los van het grote afstudeerbrok). Maar ook dan toch, want het is onderdeel van het pakket aan bezuinigingen en mogelijk wil men daarvan zolang mogelijk gebruik van gaan maken.

Samen met de voornemens rond de internationalisering komen de hogescholen en vooral de universiteiten voor behoorlijke uitdagingen te staan. Misschien hoopt men dat deze regering niet de tijd krijgt om alle plannen te verwezenlijken, maar de toon is wel gezet. Er zullen stevige tegenkrachten in gang dienen te worden gezet, gelet de huidige en mogelijk ook in de nabijheid te constateren politieke verhoudingen.

De instellingen krijgen al bezuinigingen voor de kiezen, zonder deze extra plannen. Daarnaast zien ze in het hbo de instroom bij de Ad-opleidingen stijgen en niet bij de bacheloropleidingen. Er zullen minder internationale studenten komen, ook door maatregelen rond allerlei vormen van migratie.

Kortom, er zal met vereende krachten op nationaal niveau aan 'toekomstverkenningen' moeten worden gedaan. De stukken die nu 'formeel' daarvoor door een speciale groep experts zijn aangeleverd, op verzoek van nog even deze minister, ademen toch een aanpak die niet spoort met wat nu in het vat zit bij de nieuwe regering. Het is kennelijk een nieuwe werkelijkheid...